

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR

SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

ORGAN FÖR

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET, FÖRENINGEN FÖR VÄLGÖRENHETENS ORDNANDE
OCH FÖRENINGEN HANDARBETETS VANNERREDAKTÖR: *LOTTE DAHLGREN*

INNEHÅLL:

MARIA CEDERSCHÖLD: Om arbetareskyddslagstiftningen för kvinnor.
L. D—N: »När jag var liten». Några barndomsreminiscenser II.
ELIN AMEEN: Gulnade papper.
Litteratur: —s, Människans fysiologi af Julien Leclercq. — G. H: Bartek segren
af Henryk Sienkiewicz.
Föreningsmeddelanden.
Från skilda håll.
Varning för deltagande i utställningen i Earls Court, London 1900.

SVECIA,

Olycksfall-försäkringsanstalten **GOTHIA.**

Afslutar olycksfallförsäkringar på liberalaste och tidsenligaste vilkor.

Hufvudkontor: *Regeringsgatan 3, 2 tr.*Solidt, tidsenligt Lifförsäkringsbolag.
Ömsesidighetsprincip. — Svensk dödlighet.Kontor: *Regeringsgatan 3.*

K. M. LUNDBERG
Textilafdelning, Thyra Grafström.
Färdiga och påbörjade **Bröderna** på sidan, kläder, hert- och slöstramali,
passande för **Dukar, Porfärer, Mattor, Kuddar, Soveringsstuckor m. m.** Mönster
uttyras. Begärfningar från landsorten ombesörjas pr omgående.

Bröderna Pålhmans Skrif-, Språk- & Handelsinstitut,
Stora Vattugatan 2, 1 och 2 tr. upp, *Stockholm, A. T. 84, Rik- 56 06.*
Fullständigt Handelsläroverk. Arskurser, Terminskurser, 3 mån.
kurser samt kurser i särskilda ämnen. Undervisningen bestrids af
17 lärare. Anmälningar och upplysningar hvarje dag. Nya elever
mottagas. **Prospekt gratis** på begäran. Skriflinstitutet förlägar
öfverändradt. Söndagslekt. 9—11 f. m.

Största lager af
Duktyger,
Lakans- och Örngåttslärfter,
Handdukar, Hollands, Madapolam,
Piqué, Broderier & Spetsar.

Specialité: **Damutstyrslar,**
hvilka förfärdigas å egen Syateljier och levereras fullt färdiga, märkta
och tvättade.

Egen Tvätt- och Strykinrättning jemte Ångmangel.

K. M. LUNDBERG, Stureplan.

Stockholms Dagblad.

Sveriges innehållsrikaste och jämförelsevis prisbilligaste tidning.

Rikhaltig Literaturafdelning.

Morgon- och afton-tidning.

Alltså snabbaste nyheter två gånger om dagen.

Aftontidningen med uteslutande nytt innehåll på alla afdelningar.

— Prenumerationspris —

Stockholmsupplagan:

för år**15**:— för kvartal **4**:25
» halft år **8**:— » månad **1**:50

Landsortsupplagan:

för år**10**:— för kvartal **3**:—
» halft år **6**:— » månad **1**:—

Hufvudbutik:
Regeringsgatan 26.

Filialer:
Drottninggatan 73 A
Storgatan 9
Munkbron 5
Götgatan 24.

Sybehör,

Liffoder, Kjolfoder,

Skoningstyg, Ärmlappar,

Lifband och Fjädrar

af de bästa kvalitéter.

HERM. MEETHS.

Sjuksköterskor

med goda betyg öfver genomgångna lärokurser och utöfvad
praktisk verksamhet finnas anmälda å Fredrika-Bremer-För-
bundets Byrå, 54 Drottninggatan, 1 tr. — Allm. Tel. 48 16.
Riks Tel. 27 62.

Annonser för DAGNY

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström, 31 Östermalmsgatan 31.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna vården af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrödda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning
(*Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4*),

som under garanti af **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten influtna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen, underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å in-teckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att inteckningarne blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad inteckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsavgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

Från **Fosterlands-Stiftelsens Förlags-Expedition** hafva utkommit och finnas hos alla bokhandlare att tillgå bland andra följande arbeten:

Den lidande Kristus af *F. W. Krummacher*. Andra uppl. Ny öfvers. Häft. 4 kr., v. b. 4: 50, klotb. 5 kr.

Kristus lever. *En påsk- och pingst-bok* af *F. W. Krummacher*. Häft. 1: 50, inb. 2: 50.

Krummachers skrifter äro kända för sitt gedigna och andrika innehåll. Förf. rör sig här kring Kristi död och uppståndelse, och det är innerliga och hjärtevarma ord han har att säga oss, då han skildrar världsförsonarens stora kärlek till en fallen värld. Språket är kraftfullt, innehållet gediget. *N. T.*

Den korsfäste. Af *G. E. Beskow*. Passionspredikningar. Häft. 2 kr., klotb. 3 kr.

Mörker och ljus på Golgatas dag. Af *H. B. Hammar*. Långfredagspredikan. Häft. 25 öre.

Smärtornas man. Passionsbetraktelse öfver *Esaias 53* kap. af *Fr. Sandberg*, kontraktsprost och kyrkoherde i Vester Åker och Dalby. Häft. 30 öre.

Jesu afskedstal af *W. Fr. Gess*. Betraktelser öfver *Joh. evang. 13—17* kap. Häft. 1: 50, v. b. 2 kr., klotb. 2: 50.

Våra högtider. Af *Emil Frommel*. Andra uppl. Pris häft. 1: 50, klotb. 2: 50.

Detta är en bok med rikt, skönt och uppbyggligt innehåll i ett motsvarande språk.

Passionsveckan af *William Hanna*. Häft. 1: 25, bund. 1: 50.

Jesus Kristus och honom korsfäst af *Adolf Saphir*. Föreläsningar öfver *1 Kor. 2* kap. Klotb. 2: 25.

Förklaringar öfver *Esaias 53*:dje kapitel af *M. Luther*. Sjunde uppl. 25 öre.

På vägen till Sion af *G. Eberard*. Öfversättning af *G. S. Löwenhielm*. Andra uppl. Häft. 1 kr., kart. 1: 25, klotb. 2 kr. 1705 B

Till Fredrika-Bremer-Förbundet insänd periodisk litteratur 20 mars—28 april 1900.

Svensk:

Eira n:r 6—7.
Folkskolans barntidning n:r 13—18.
Helsövänner n:r 7—8.
Hemtrefnad n:r 12—17.
Hemåt n:r 4.
Idun n:r 12—17.
Jordmodern n:r 4.
Läsning för hemmet n:r 1.
Nordisk tidskrift n:r 2.
Nya bokhandelstidningen n:r 12—16.
Nya kyrkans tidning n:r 3.
Saga n:r 6—8.
Sedlighetsvänner n:r 1.
Slöjdundervisningsbladet n:r 4.
Svensk bokhandelstidning n:r 12—16.
Svensk damtidning n:r 12—17.
Svensk lärartidning n:r 12—17.
Svensk musiktidning n:r 6—8.
Varia n:r 3—4.
Verdandi n:r 2—3.

Finsk:

Finsk tidskrift n:r 2—3.
Nutid n:r 3—4.

Norsk:

Husmoderen n:r 9—12.
Moral n:r 1.
Nylænde n:r 7—8.
Urd n:r 11—16.

Dansk:

Bog og Naal n:r 3—4.
Kvinden og Samfundet n:r 12—15.
Kvindernes Blad 22 mars—26 april.

Tysk:

Blätter des Badischen Frauenvereines n:r 5.
Deutsche Hausfrauenzeitung n:r 12—18.
Die Frauenbewegung n:r 6—8.
Dokumente der Frauen n:r 1—2.
Monatsbericht des Vereins christlicher Lehrerinnen n:r 4.
Neue Bahnen n:r 7—8.

Engelsk:

The Nurses' Journal n:r 1—4.
The Nursing Record n:r 625—629.
The Woman's Journal n:r 10—14.

Fransk:

La Femme n:r 7—8.
L'Humanité Nouvelle n:r 4.

Om arbetareskyddslagstiftningen för kvinnor.

I anledning af en kongl. proposition vid årets riksdag.

Knappast något århundrade i mänsklighetens historia har medfört så stora omhvälfningar på skilda områden, som det hvars slut vi nu uppnått. Stormakter hafva störtats och nya stormakter hafva uppstått. Nya krafter hafva uppträdt, som omhvälfvande ingripit på samhällslifvets alla områden och äfven fört lagstiftningen på nya, hittills okända banor.

En sådan ny kraft, ja, man skulle nästan kunna säga en ny stormakt inom samhället är storindustrin. Denna har äfven framkallat en ny gren inom lagstiftningen, den s. k. *fabrikslagstiftningen* eller *arbetareskyddslagstiftningen*.

Vidsträckt taget omfattar denna alla de lagstiftningsåtgärder, som hafva till syfte att lämna kroppsarbetarna skydd i ett eller annat afseende; dit höra sålunda bestämmelserna rörande sanitära förhållanden i fabriker och verkstäder, såsom ventilation, temperatur o. dyl., skyddsåtgärder mot olycksfall etc.

En särskild gren af arbetareskyddslagstiftningen är den, som afser skyddet af de i industrin använda svagaste arbetskrafterna: kvinnorna och barnen.

I England, storindustrins hemland, började detta lagstiftningsarbete redan under århundradets första år, men afsåg då endast barnen. De första lagar, där särskilda skyddsåtgärder för kvinnliga arbetare stadgas, äro från 1840-talet.

* * *

I *Sverige*, där industrin sent tagit något mer betydande uppsving, började sträfvanden för en speciell arbetareskyddslagstiftning att uppstå först under århundradets sista fjärdedel. År 1881 utkom i följd af en skrifvelse från 1875 års riksdag en kongl. förordning angående »minderårigas användande i arbete vid fabrik, handtverk eller annan handtering».

Såsom titeln antyder, gäller denna förordning minderåriga, och det göres ingen skillnad på dessa skön utom i en paragraf, den 9:de, där det heter att »till arbete under jord i grufvor och stenbrott få icke barn (minderåriga under 14 år) eller *ymgre personer* (minderåriga i åldern 14—18 år) af *kvinnokön* användas.»

Det dröjde icke länge, förrän 1881 års förordning började anses otillfredsställande och petitioner ingingo till k. m:t med anhållan om närmare utredning och ändrade bestämmelser.

Härtill kom äfven en tillskyndelse utifrån, nämligen den internationella arbetarskyddskonferens, som 1890 hölls i Berlin på kejsar Wilhelm II:s initiativ. Konferensen hade på sitt program bl. a. frågor upptagit reglerandet af minderårigas och kvinnors arbete i grufvor och i industriella inrättningar.

År 1891 tillsatte kongl. m:t en komité för att utreda dels verkningarna af 1881 års förordning dels för att taga i öfvervägande i hvad mån de vid Berlinkonferensen antagna grundsatserna kunde i Sverige tillämpas. Nämnda komité afgaf redan 1892 sitt utlåtande, hvilket ligger till grund för det förslag till förordning ang. minderårigas och kvinnors användande i industriellt yrke, hvilket den 13 sisl. mars framlades för riksdagen.

Det öfvervägande flertalet bestämmelser i denna förordning röra minderåriga. Jag måste emellertid förbigå dessa såsom fallande utom mitt ämne. I endast en af de paragrafer, som afse minderåriga, göres någon skillnad på dessas kön, och det är i § 8, som det heter:

»I grufarbeta, äfvensom i arbete vid masugnar eller hyttor, stångjärnsbruk, manufaktur och andra industriella inrättningar, där arbetet förutsätter så kallad ständig eld, samt vid sågverk och därmed förenade brädgårdar må utan hinder af föreskrifterna i § 3 och 5 (där bl. a. föreskrifves att dagliga arbetstiden för minderårig öfver 13 år skall vara högst 10 timmar och förlagd mellan kl. 6 f. m. och 7 e. m.), arbetstiden för *minderårig af mankön* öfver 14 år utsträckas till i medeltal högst 12 timmar af dygnet och jämväl till annan tid än mellan kl. 6 på morgonen till kl. 7 på aftonen, etc.»

Endast en paragraf i förslaget, § 7, gäller *vuxna kvinnor* och lyder:

»Med arbete i industriellt arbete må kvinna, som födt barn, icke sysselsättas under de fyra första veckorna efter barnsörden, därest icke med läkarebetyg styrkes, att hon tidigare kan utan men börja arbetet.

Till arbetet under jord i grufva eller stenbrott må kvinnor icke användas och ej håller minderårig af mankön under fjorton år.»

Paragrafen i 1881 års förordning rörande förbud för yngre personer af kvinnokön att arbeta under jord i grufvor har således utsträckts äfven till vuxna kvinnor.

Motsvarande förbud förekomma också i de flesta länders arbetareskyddslagar. I England bestämmes genom lagar af 1872 och 1887 att kvinnor ej få användas i grufvor *under* jord; liknande förbud förekomma äfven i Frankrike, Österrike, Tyskland, Holland och Spanien. I Belgien gäller förbudet endast kvinnor under 21 år.

Det torde vara i ganska inskränkt omfång, som kvinnor här i Sverige användas vid grufdrift, och enligt hvad i motiveringen till kongl. propositionen upplyses, användas de redan nu icke till arbeten under jord, enda undantaget lär vara Höganäs stenkolsgrufva. Af 1891 års komités utredning framgår, att af 9,218 arbetare, som voro sysselsatta i grufdrift, endast 398 voro kvinnor, och att af 121 grufrörelser endast 39 använde kvinliga arbetare.

Den andra bestämmelsen om vuxna kvinnor rör barnsängskvinnorna och förordnar, att de icke få användas i arbetet under de 4 första veckorna efter barnsörden, så vida icke med läkarebetyg styrkes, att kvinnan tidigare kan utan men börja arbeta.

Motsvarande förordningar finnas i nästan alla länders arbetareskyddslagar, fastän tiden växlar. I England är tiden 4 veckor (dock föreligger för närvarande ett förslag inför parlamentet, hvarigenom denna tid skulle utsträckas till 6 veckor), i Schweiz, där i allmänhet är rådande mycket långt gående arbetarskydd, är tiden 8 veckor, däraf 6 efter förlossningen, i Österrike, Belgien och Holland 4 veckor, i Tyskland 6 veckor, hvilken tid dock kan minskas till fyra veckor, om läkareintyg kan företes.

Tanken att skydda barnsängskvinnorna för arbete utom hemmen har för öfrigt mycket gamla anor, de gå tillbaka ända till Mose lag. I 3 Mosebok kap. 12 stadgas, att kvinna, som födt gossebarn, skulle blifva hemma i 40 dagar och den som födt flickebarn i 80 dagar; efter dessa s. k. reningsdagar skulle hon uppträda i templet frambärande det s. k. reningsoffret.

Bruket fortlefde i den första kristna kyrkan, där det ansågs, att kvinnan borde hålla sig hemma i sex veckor efter barnets födelse och sedan framträda i kyrkan och tacka Gud. Detta blef upphövet till den s. k. kyrkotagningen.

Vid reformationens införande bibehölls det gamla bruket. I vår nu gällande kyrkolag af 1686 kvarstår den ursprungliga texten.

»Barnföderskor skola hålla sig inne vid pass 6 veckor efter födseln, emedan en kristlig sedvana, tukt och ärbarhet, så ock deras egen hälsa sådant fordrar; sedan tagas de i kyrka efter vanligheten.»

Genom kongl. förordningen af den 30 okt. 1866 är emellertid stadgadt, att kyrkogång må tillstädjas fyra veckor efter barnets födelse och tidigare, om vederbörande kyrkoherde finner giltiga skäl för hand, att det tillåtas må.

Detta af kyrkan stadgade skydd för barnsängskvinnorna har numer i allmänhet bortfallit, då kyrkotagningen särskildt i städerna endast mer undantagsvis torde förekomma. Däremot tyda de visserligen mycket sparsamma uppgifter, som 1891 års komité i detta afseende lyckats insamla, på att det redan nu vore praxis, att barnsängskvinnorna åter inträda i arbetet först 4 å 6 veckor efter nedkomsten.

Kommersekollegiet och medicinalstyrelsen, hvilkas utlåtanden man infordrat, ha i afseende på de föreslagna skyddsföreskrifterna för vuxna kvinliga arbetare yttrat sig afstyrkande, emedan de dels anse dessa föreskrifter obehöfliga dels hvad den om barnsängskvinnorna angår icke tillhörande området för denna lagstiftning.

Det tyckes också, som om paragraf 7 af det kongl. förslaget icke vore framkallad af några kännbara missbruk eller skulle åstadkomma några betydande förändringar i rådande förhållanden. Det är dock sannolikt, att om industrin i Sverige under en större utveckling allt mer tager kvinliga arbetskrafter i anspråk, kraf på vidsträcktare skyddsåtgärder i afseende på kvinnor komma att uppstå och att den ganska anspråkslösa paragrafen rörande vuxna kvinnor i nu föreliggande lagförslag endast är grundstenen till en vidtgående arbeterskeskyddslagstiftning. Jag vill därför yttra några ord om de undantagslagar rörande kvinliga arbetare, som så småningom blifvit rådande i de flesta större industriländer och om hvilkas nytta och berättigande vidt skilda åsikter äro gällande.

Att öfverhufvudtaget lagstiftningen ansett sig på ett särskildt sätt böra gripa in till skydd för vuxna och myndiga kvinnor mot öfveransträngning och arbetets faror beror naturligtvis främst på kvinnornas svagare fysik, vidare på deras bristande förmåga att genom organisation och association själfva värna sina intressen mot hänsynslösa arbetsgifvares exploatering. Af omtanke för den kommande generationen måste dessutom samhället särskildt värna om de blifvande eller varande mödrarna. Äfven den omständigheten att kvinnorna ofta jämte sitt arbete inom industrin hafva ett hus-

håll att sköta gör, att de äro mer utsatta för öfveransträngning än männen. Till alla dessa och andra skäl, som kunna anföras för skyddsåtgärderna, torde emellertid äfven komma lagstiftarnas sedan århundraden fortlefvande vana och lust att betrakta kvinnorna såsom omyndiga varelser, hvilka så mycket som möjligt böra inrangeras inom samma kategori som minderåriga.

* * *

Innan jag öfvergår till de större industriländerna, vill jag yttra några ord om vårt grannland *Danmark*. Där föreligger just nu inför folketinget ett af inrikesministern Bramsen framlagdt förslag till ny fabrikslag, hvilket innehåller åtskilliga bestämmelser rörande minderårigas och kvinnors arbete. Dessa äro åtminstone hvad kvinnorna beträffar betydligt längre gående än de i k. propositionen till svenska riksdagen. Hufvudpunkterna äro: Kvinnornas arbetstid bestämmes till tio timmar om dagen; nattarbete och söndagsarbete förbjudas. Den tid barnsängskvinnorna uteslutas från arbetet är fem veckor, däraf 4 efter förlossningen. Dessutom föreslås åtskilliga hygieniska åtgärder i fabriker samt kvinliga inspektörer för de fabriker, där minderåriga och kvinnor användas (hvilken senare punkt är förtjent att beaktas af de svenska lagstiftarna).

Detta lagförslag har väckt liflig rörelse i Danmark. Artiklar rörande lämplighet af skydd för vuxna kvinnors arbete hafva förekommit icke blott i kvinnornas eget organ »Kvinden og Samfundet», utan äfven i dagspressen; bl. a. har »Politiken» innehållit en ganska lifvig polemik i ämnet. Möten för frågans diskuterande hafva hållits såväl på föranstaltande af »Dansk Kvindesamfund» som af de »kvindelege Fagorganisationer».

Vid förstnämnda möte betonades, att paragrafen om barnsängskvinnorna endast kunde anses som ett skydd, i fall staten lämnade dem ett underhåll. I afseende på förbudet mot nattarbete framhölls, att följden däraf skulle blifva att på landet mejerskor skulle ersättas med mejerister. Vidare skulle kvinliga typografer försvinna från tidningssätterierna.

På de »kvindelege Fagorganisationers» möte antogs en resolution af innehåll, att de på mötet församlade arbetarekvinnorna uttalade sitt gillande af inrikesministerns lagförslag, dock under förutsättning af att en skyddslag gällande för alla arbetare med de sna-

raste skulle genomföras, i annat fall skulle kvinnorna genom paragrafen om 10 timmars arbetsdag blifva afskurna från åtskilliga yrken. Vidare förklarade sig de närvarande för skyddet för barnsängskvinnorna, dock med den bestämda fordran att det skulle lämnas dessa kvinnor ekonomisk hjälp, icke fattighjälpen under den lagstadgade fritiden.

I detta sammanhang vill jag nämna, att äfven i Frankrike förslag varit före om att staten skulle bekosta barnsängskvinnornas uppehälle under den tid det ansågs hälsofarligt för dem att arbeta. Ett dylikt underhåll skulle dock ha kostat staten en summa af sex millioner francs, hvarför förslaget förföll. Däremot antogs förbudet mot barnsängskvinnornas arbete i fabriker och verkstäder.

* * *

Jag öfvergår nu till att redogöra för hufvudpunkterna i Englands, Tysklands, Frankrikes arbetarelagstiftning, så till vida som den särskildt berör kvinnorna.

Om vi då, vändande oss först till *England*, betrakta de s. k. »Factory and Workshops Acts» af åren 1878, 83, 89, 91 och 95, finna vi en mängd restriktioner gällande för vuxna kvinnliga arbetare, använda icke endast i alla slags fabriker och verkstäder i vanlig bemärkelse, utan äfven i syateljéer och tvättinrättningar.

Kvinnornas dagliga arbetstid är bestämd och är i allmänhet 10 timmar om dagen under veckans fem första arbetsdagar och 56 timmar i veckan. Denna arbetstid skall vara förlagd till mellan kl. 6 f. m. och 8 e. m., med iakttagande af vissa bestämda raster. Nattarbete är förbjudet. Söndagsarbete likaledes, så ock arbete på lördagseftermiddagar. Öfverarbete är endast tillåtet inom industrier, där varorna kunna taga skada af väderleken, såsom fabriker för konservering af frukt, fisk, mjölk etc. eller där häftiga fluktuationer i afs. på afsättningen äga rum, s. k. säsongindustrier etc. Dock äfven här finnas bestämda föreskrifter, som begränsa detta öfverarbete till ett visst antal timmar pr år. Förbud finnas vidare mot hemarbetes utlämnande till vid de respektive fabrikerne anställda arbeterskor.

Stränga skydds- och hygieniska åtgärder äro föreskrifna inom de fabriker, som använda kvinnor. Kvinnorna få ej användas till hälsofarligare göromål, och inrikesministern har rätt att helt och hållet förbjuda deras arbete i hälsovådliga yrken. Det finnes vidare

föreskrifter om måltidsrasternas längd samt att måltiderna ej få intagas i fabrikslokalerna.

Alla dessa föreskrifters verkställande är underkastadt en sträng inspektion och brott mot dem straffas med böter, som uppgå ända till 20 £.

Ett lagförslag, som föreligger inför det nuvarande parlamentet, går ändå längre. Där föreslås nämligen, att då innehafvaren af en fabrik eller verkstad utlämnar arbete för att utföras af kvinnor i andra lokaler än hans egna, t. ex. arbeterskornas hem, skola föreskrifterna i Factory Acts rörande hygien och inspektion äfven tillämpas på dessa lokaler, och arbetsgifvaren blir i dylika fall ansvarig för förhållandena i det hem, där arbetet utföres, och detta blir föremål för fabriksinspektionen, d. v. s. fabriksinspektörerna ha rätt att alla timmar på dygnet där intränga.

Sedan 1893 finnas i England kvinnliga fabriksinspektörer.

* * *

Den i *Tyskland* gällande lagen är från 1891 och var närmast föranledd af den redan omnämnda arbetarskyddskonferensen i Berlin. Kvinnornas dagliga arbetstid är där bestämd till 11 timmar (lördagar 10 timmar) och är förlagd mellan kl. 6 f. m. och 8 e. m. med minst en timmes middagsrast. Söndagsarbete och nattarbete är förbjudet.

Förbundsrådet är bemyndigadt att förbjuda kvinnors användande i särskildt hälsofarliga industrier eller underkasta dessa vissa speciella bestämmelser. Dylika specialbestämmelser finnas t. ex. i afseende på glasbruk, där kvinnor icke få användas till arbete eller uppehålla sig i sådana rum, där en utomordentligt hög värme utvecklas; för blyhvitt- och blysockerfabriker, där kvinnor icke få sysselsättas i sådana rum eller med sådana arbeten, att de komma i beröring med blyhvitt, etc.

Öfverarbete är tillåtet i tider af större hopning af arbete, såsom i de s. k. säsongindustrierna, efter afbrott i fabriksdriften i följd af naturhinder eller olyckshändelser, men detta öfverarbete får dock ej förekomma mer än under 40 dagar på ett år och arbetstiden får ej öfverstiga 13 timmar om dagen.

Äfven i *Tyskland* gäller skyddslagen icke blott för fabriker och verkstäder i vanlig bemärkelse utan äfven för syateljier och

tvättinrättningar. Öfverträdelser af lagen äro belagda med böter, som kunna uppgå ända till 2,000 mark.

Man vill emellertid i Tyskland liksom i England gå ändå ett steg längre och äfven införa skydd i afseende på kvinnors hemarbete för fabrikernas räkning. Tyska riksdagen beslöt emellertid i slutet af förlidet år, att en enquête (d. v. s. en af regeringen föranstaltad undersökning) skulle först företagas, och jag vill särskildt betona, att därvid kommer att inhämtas de olika kvinnoföreningarnas åsikt om saken.

* * *

I *Frankrike* är kvinnoarbetet inom industrin ordnadt genom lagen af år 1892. Äfven där finna vi 11 timmars arbetsdag, med minst en timmes rast, förbud mot nattarbete och en hvilodag i veckan (icke nödvändigt söndagen). Arbete inom vissa hälsofarliga industrier, såsom vid beredning af fosfor, arsenik etc. är absolut förbjudet, inom andra blott tillåtet med vissa inskränkningar. Bland specialföreskrifter kan nämnas en artikel, där tyngden bestämmes af de bördor, som kvinnorna få forsla. I en annan artikel föreskrifves, att minderåriga och kvinnor ej få användas vid framställandet af osedliga skrifter eller bilder. Böter för brott mot lagens bestämmelser uppgå till högst 1000 francs.

Kvinliga fabriksinspektörer finnas i Frankrike sedan 1892.

* * *

Om verkningarna af speciella skyddslagar för kroppsarbeterskor råda mycket olika meningar. Å ena sidan, och där finner man ofta fackföreningarna och socialisterna, kan skyddet för kroppsarbetande kvinnor icke nog prisas, och det yrkas ständigt på dess fortsatta skärpande. Å andra sidan, och där finner man någon gång, dock långt ifrån alltid, de s. k. kvinnoaksföreningarna — så t. ex. på den stora kvinnokongressen i London förliden sommar, där frågan om särskild arbetarelagstiftning för kvinnor var en af de mest uppmärksammade frågorna, uttalade sig flere talarinnor för än emot denna särskilda lagstiftning — å denna andra sida protesteras det lifligt mot detta inskränkande af den kroppsarbetande kvinnans individuella frihet och rätt till arbete. Det framhålles att alla dessa skyddsåtgärder, hvilka endast gälla de kvinliga arbetarna, ändå mer för dem försvåra konkurrensen med deras manliga yrkeskamrater.

Och det klagas öfver, att sedan industrin beröfvat kvinnorna en stor del af arbetet i hemmen,*) hvilket nu mer utföres å fabriker, vill man äfven drifva dem bort ur industrin. Den beskyllningen framkastas mot fackföreningarna att dessa, som nästan uteslutande bestå af manliga medlemmar, arbeta för ökad skydd för kvinnorna, icke så mycket af omtanke för dessas hälsa som för att slippa konkurrensen med dem på arbetsmarknaden. Ja, t. o. m. lagstiftarna gå icke fria för misstanken att de i sin nitälskan att skydda arbeterskornas lif och hälsa gå en del af sina valmäns ärenden, och det klagas ofta öfver att kvinnorna, som icke hafva rösträtt, sakna allt inflytande på lagstiftningen och icke kunna skydda sina egna intressen.

Ett alltför långt drifvet, ensidigt skydd för arbeterskorna — påstå skyddets motståndare vidare — medför för de arbetande kvinnorna faror, långt svårare kanske än de, som hota dem i arbetet. Ty det är ej svårt att inse, att följderna af alla dessa restriktioner blir, att arbetsgifvarna känna sig besvärade af de många omständigheter och det ansvar, som medfölja användandet af kvinnor, och att de därför föredraga manliga arbetare, eller åtminstone ändå mer nedpressa arbetslönerna för kvinnorna.

Det anses också, att hvarje nytt tillägg till den engelska arbeterskeskyddslagen gjort tusentals kvinnor arbetslösa, och både i England och Frankrike ha kvinnor utestängts från en mängd yrken (i sistnämnda land beräknas dessas antal till 60), där de förut användts. Så t. ex. ha vid de franska sockerbruken flera arbetsgifvare afskedat kvinnorna i följd af förbudet mot öfverarbete och i stället antagit män, mest utlänningar. En mängd gamla kvinnor hafva drifvits till tiggargästgifver eller fattighusen, sedan sortering af lump vid pappersbruken förbjudits kvinnorna.

I ett statistiskt arbete, utgifvet af franska »Office du Travail» meddelas, att under 1892 tio konflikter mellan arbetsgifvare och arbeterskor förekommit, hvartill orsaken varit nedsättning af de senares arbetslöner i följd af de nya arbeterskeskyddslagarna. Dessa konflikter berörde 3,000 kvinnor. Följande år förekommo 55 tvister af samma orsak och berörde 20,000 kvinnor.

Arbeterskor inom olika yrken protestera och petitionera ofta till de respektive regeringarna för att blifva befriade från en eller annan restriktionsbestämmelse, som särskildt trycker dem. Så t. ex.

*) Se härom S. A. Andréés »Industrien och kvinnofrågan» i Verdandis småskrifter.

ha från arbeterskorna vid skotska fiskkonservfabriker ingått petitioner om upphäfvande hvad dem vidkommer af paragrafen rörande den dagliga maximalarbetstiden under tiden för fisket. En annan gång är det arbeterskorna vid mineralvattenfabriker i London, som klaga. Arbetet inom deras industri är nämligen under vintern ganska obetydligt, och i följd däraf inträder minskning i deras arbetsförtjänst. I stället brukade de förr af den ökade förtjänsten under sommarmånaderna kunna lägga af en sparpennning för vintern. Denna utväg är nu stängd i följd af inskränkningarna i rätten till öfverarbete.

En paragraf i den engelska lagen af år 1895, som beröfvat många kvinnor deras arbetsförtjänst, är den, hvarigenom tvättinrättningar kommit att sortera under fabrikslagen. De många bestämmelser, som därigenom blifvit gällande för dessa, ha nämligen omöjliggjort yrkets bedrivande i mindre skala och nästan helt och hållet öfverflyttat handteringen till de stora ångtvättinrättningarna, där arbetet uteslutande skötes af män.

Ännu ett exempel, och det från Frankrike. För ett par år sedan stiftades i Paris en daglig tidning »La Fronde». Det var meningen, att hela personalen från redaktrisen till vaktmästare och arbetare skulle vara kvinnor.

Kvinliga sättare antogos äfven och deras aflöning skulle beräknas efter den för manliga sättare gällande tariffen. Det dröjde emellertid icke länge, förrän polisen inträngde på tidningens sätteri och i lagens namn förbjöd kvinnorna att arbeta nattetid. Följden blef naturligtvis, att de flesta af de kvinliga sättarna afskedades, och manliga i deras ställe engagerades, och att för de kvinnor, somingo kvarstanna, beräknades aflöningen efter en lägre tariff.

Massor af liknande exempel på att kvinnor i följd af de ensidiga skyddsåtgärderna förlora sitt arbete kunde anföras. Följden af de minskade arbetsområdena för kvinnorna blir naturligtvis, att tillströmningen till de mindre strängt skyddade yrkena blir allt större och att dessa bli öfverfyllda, hvilket i sin ordning har till följd arbetslösnernas nedpressande äfven på dessa samt att möjligheten för arbetarekvinnorna att på ett hederligt sätt lifnära sig blir allt mindre.

Såsom förhållandena f. n. gestalta sig inom samhället, finnes det oftast för den arbetande kvinnan endast valet mellan ett hårdt arbete eller ock svält och umbärande. Det är godt och väl, att lagstiftarna vilja skydda kvinnorna mot ett för tungt eller hälsovidrigt

arbete, men huru ofta är icke just detta arbete grunden för hennes existens och förser henne med hennes knappa nödortft, och om hon förlorar det, återstår för henne kanske ej annat än att svälta ihjäl eller att kasta sig in i det mest hälsovidriga af alla yrken, det som förstör både kroppens och själens hälsa.

Af den erfarenhet, som hittills vunnits, tyckes det sålunda som om arbeterskeskyddslagstiftningen, oaktadt alla sina humana syften skulle likna ett tveäggadt svärd och ofta såra, där den vill hela.

Vi hafva därför all möjlig orsak att glädjas öfver att i Sverige, hvilket i många afseenden är lyckligare lottadt än de flesta andra länder, storindustrins Grottekvarn ännu icke i större omfattning kräfver kvinnooffer och att därför krafven på en särskild arbeterskeskyddslagstiftning icke äro större än de, som framställas i den för riksdagen framlagda kongl. propositionen.

Maria Cederschiöld.

”När jag var liten”.

Några barndomsreminiscenser.

II.

De välvilliga läsare, som genomögnat de sidor, hvilka jag i ett föregående häfte ägnat åt ofvanstående åtminstone för mig själf högeligen intressanta ämne, erinra sig kanske, att jag slutade med en världshistorisk tilldragelse: marsoroligheterna. När jag nu ytterligare pejlar barndomsreminiscensernas långt ifrån bottenlösa brunn, dröjer jag gärna vid ett minne, som i än högre grad än det omnämnda bildar epok i min familjehistoria. Jag menar »den stora eldsvådan» anno 1860 . . . och någonting. Visserligen skall man förgäfvets i Stockholms stads brandannaler söka efter detta märkliga evenemang och det torde ej tåla någon jämförelse med Dramatiska teaterns eller Tyska kyrkans brand och andra rikshistoriska eldsolyckor, men för oss var den i alla fall den stora händelse, efter hvilken man i årtal ställde sin tideräkning.

Det minnas nog många med mig hvilken roll eldsvådorna spelade i Stockholmslifvet förr i tiden. De voro långt mer än nu

folknöjen och frispektakel, hvori hela befolkningen tog del. Och ej underligt, hela staden skulle ju med buller och bång väckas upp ur sin döda sömn för att underrättas om att en kåk brann på Söder eller en skorsten fattat eld borta på Lagårdslandet.

Bom! bom! bom! ljud klämtningen från kyrktornen ut öfver den dödستا staden. Med täta eller långa melianrum, allt efter eldsvådans häftighet, och vissa slag för vissa stadsdelar föllo klämtslagen. Till yttermera visso lät brandtrumman gata upp och gata ner höra sitt hemska rullande, medan åkarnas vilda jakt med vattentunnor, kappande om att hinna först till brandstället, dånade mot gatstenarna. Ingen fara för att Stockholm skulle sofva en natt då elden var lös. Och olycklig den som bodde i närheten af en kyrka — och detta var under många år vårt öde; — då var ens nattrooundvikligt tillspillogifven. Det hjälpte ej att man kröp under täcket och stoppade fingrarna i öronen, klämtningen kunde väcka upp en död. Pappa gick vanligen ut — bröderna, sedan de blifvit större också, *de* kunde åtminstone ha roligt af eldsvådan — men vi småflickor hade bara den långa brandnattens förskräckelse och vaka, det ängsliga späjandet efter eldskenet på himlen, väntan på att det sista klämtslaget skulle förklinga, det röda skenet blekna och pappa komma hem och redogöra för branden.

De nätter, då det ej var någon klämtning, låg man och väntade på att det skulle börja klämta eller lyssnade med bäfvan till tutningen från kyrktornet, som förkunnade nattens timmar för den sofvande staden. Hvad som gjorde tutningen så särskildt hemsk för oss barn var den omständigheten, att tornväktaren, gubben Andersson, bodde in på gården till vårt hus och var vår gamle bekante och gode vän. Tanken på honom, som satt däruppe ensam i det mörka tornet och tutade i luren fyra gånger för hvarje klockslag, åt hvart och ett af de fyra väderstrecken var alltför fasansfull. Hu, jag hör ännu ropet: »Klo-o-ckan är t-o-o-lf sla-a-gen!» ljuda i öronen och minns de känslor man hyste för gubben Andersson, denne världens modigaste och tillika mest beklagansvärde man!

Så var det en natt — det sägs att gubben Andersson sof i tornet för tillfället och vaknade först af att röken från vårt brinnande hus, som låg strax nedanför kyrkan, stack honom i näsan — en fasans natt, då plötsligt ropet: »elden är lös!» spreds i våra tysta sofkamrar. Hur man kom ur sängen och i de nödtofftiga kläderna är en olöst gåta. Att vi, stackars barn, trodde vår

sista stund vara kommen är ej att undra på och att vi ej strax togo med i beräkningen, att det var en stark trossbotten och därtill ännu en våning mellan oss och det på vindskontoren rasande elementet. Med våra strumplösa små fötter instuckna i de osnörda kängorna och blomsterprydda sommarhattar ofvanpå nattmössorna kommo vi småflickor, jag vet ej hur, i en blink ut på gatan, där vi irrade hemlösa kring bland de allt mer tätande skarorna af skåde-lystna, lockade af klämtslagen, som nu dånade vådeliga ut öfver staden från alla Stockholms kyrktorn.

Det går många legender i familjen rörande den eldsvådenatten, det är därför naturligt att dikt och verklighet äro tämligen hoptrasslade i minnet. Till det förstnämnda området kan möjligen hänföras påståendet, att familjens öfverhufvud setts springa omkring i våningen i ganska lätt dräkt, förgäfvos letande efter ägaren till en upphittad tandborste, under det husets fru med fullt bibehållen själsnärvaro befunnits sittande i förmakssoffan, iklädd tvenne klädningar, äkta schal, hatt och parasoll. Till verkligheten hör nog den för alla eldsvådor typiska villervalla som öfvergick vårt lugna hem, där inte en möbel, inte en husgerådssak lämnades på sin plats, fastän den materiella skadan, äfven detta för eldsolyckor karakteristiskt, åstadkoms mycket mer af vatten än af eld. För öfrigt fingo vi äfven erfara, att en brandskadad familj är en offentlig egendom, hemfallen åt den allmänna välgörenheten. Hemlifvets helgd upphör att respekteras. Våningen öfversvämmades af främmande folk, inte bara brandgubbar med stora plåthattar på hufvudet och vattenpytsar i handen, utan civila personer, gamla herrar, som gingo och tittade på taflorna på väggarna och gluttade i fotografialbumet på förmaksbordet samt erbjödo sig att taga barnen med hem.

Så gick det åtminstone till vid en eldsvåda i den gamla goda tid, hvarom jag talar, då ännu ingen organiserad brandkår hunnit beröfva dessa Stockholms-frispektakel deras dramatiskt hemtrefliga karakter. Nu har tutningen liksom klämtningen tystnat i Stockholms kyrktorn, detta spännande element i hufvudstadslifvet är ett minne blott. Också gubben Andersson är död. Om han var den siste representanten för det hedervärda tornväktarsläktet vet jag inte, det vissa är att denna kårs samhällsbevarande betydelse försvunnit samtidigt med att brandskåpen uppspikades i gathörnen och vattenledningsrör drogos upp i alla hus. Men gubben Andersson och hans lur — för att ej tala om hans ståtliga, inom 60-talets artistkretsar mycket värderade patriarkaliska skägg — kan tryggt

inrangeras under den kulturhistoriska rubriken: »Det Stockholm som gått».

* * *

Vårt land är icke ett folk- och nationalfesternas land. Tänk bara efter ni, mina samtida, som kunna blicka tillbaka en fyra fem decennier i tiden, hur ytterst få äro ej de större allmänna festdagar, som afbrutit hvardagslivets gång. Ett och annat kungajubileum med långa mellanrum; Karl XII:s och Gustaf Adolfs hundraårsfester en gång på seklet. Nej, vi svenskar äro inte ett nationalfestande folk, hvad man annars har att säga om vårt myckna festande.

Vi hade dock förr i tiden *en* allmän fröjde- och festdag, som återkom för hvart år, men som ändå alltid hade nyhetens vårfriska behag. Ni vet hvilken dag jag menar? *Första maj!* Hvilken blek vattvålling är inte nutidens första maj mot min barndoms brusande champagne! Då var vädret alltid vackert, himlen blå, solen strålande. Då kommo de nyblekta hvita schäferhattarna på, då dracks vårens skål i färsköl öfver lag i familjerna (jag rekommenderar inte den drycken åt subtilare magar), då fräste våfflor i hvarje kök, då fingo barnen, o fröjd! af pappa *en* apelsin att dela, när han kom hem på middagen, och då drog den kungliga kortègen i all sin prakt genom staden till Djurgården och tillbaka igen.

Jag skulle vilja beskrifva en första maj från Karl den femtondes tid, sådan den upplefdes af två små Stockholmsflickor af mina bekanta. Frånräknadt några smärre episoder af mer individuellt intresse, kunna säkert många små Stockholmsflickor åberopa samma erfarenheter från de riktiga första-majfesternas dagar.

Det var en sådan där riktig första maj, hvarom jag nyss talat. Himlen blå, ja som en ängels öga, som det står i visan, och luften vårfrisk, balsamisk, nästan sommarljum. Till och med midt inne i staden doftade det af nyutspruckna löf och knoppande vårblommor. Bara af att titta ut på de soldränkta hustaken, på gatstenarna, som lågo där så rena och lyste i majsolen, blef man glad i hågen. »Det är första maj!» tycktes sparfvorna kvittra. »Det är första maj!» hvisslade bagardrängen från sin kuskbock. »Det är första maj!» gnolade gatpojckarna. Själfva mjölksurran, som stannat utanför porten med sin kärra, hade dagen till ära utbytt sin gamla vinterhufva mot en nystärkt bomullsschalett. Om inte af annat kunde man förstå, att det var vår ute på landet också.

Första maj begynner dock först riktigt fram på eftermiddagen, då det är tid att bege sig ut för att se på den kungliga kortègen. Detta var också för våra små flickor — vi kunna ju kalla dem Mina och Hanna — den lifligt åtrådade och efterlängtrade stunden, i år mer än vanligt, ty de skulle få gå ut och se på ståten i sällskap med den trefliga nya barnjungfrun Lovis, och hon hade på förhand utlofvat, att de skulle få roligt värre.

Ändtligen var toaletten, som tagit sin rundliga tid, afslutad, med ett i sanning lysande resultat. Blå paramattaklädningar, hvita pikékoftor, broderade byxhålkar, bruna tygkängor och — kronan på verket — stora hvita italienska schäferhattar med långa fladdrande blå band och en hel liten gåsmarsch af hvita prästkragar kring kullen.

Mina och Hanna bodde ej långt från Karl den trettondes torg, och så snart de kommo utanför porten, förmärktes en ovanlig rörelse på gatan. Skaror af högtidsklädda människor strömmade gatan utför, alla med någon af de platser, där den kungliga kortègen skulle passera, som mål. Men vid Karl den trettondes torg stänger en tät mur af människor passagen öfver Arsenalsgatan. Det ser mörkt ut för våra små första-majfirare. Men Lovis var situationen vuxen. Beslutsamt börjar hon bana sig en väg genom hopen.

»Sakta i backarna, mamsell, hvad knuffas hon efter», brummar argt en tjock madam, hvars kofta kommit i kollision med Lovis' armbågar.

»Jag måste fram med barnen här. Sir hon då inte att derases pappa står därborta?»

»Pappa mej hit och pappa mej dit», dundrade madamen. »Här kommer ingen fram. Muckar hon, så ropar jag på polisen.»

En af poliskonstaplarna, som höllo gatan fri från de påträngande skarorna, vände sig i detsamma om.

»Å kors, se Andersson!» utropade Lovis förtjust. »Sir ni, flickor, den där polisen är en bekant gosse till mig, nu ska ni få si, att den tjocka madamen får måka på sig». Och ganska riktigt. Polisen gör en befallande gest med armen, människomuren öppnar sig, och i nästa ögonblick befinna sig Hanna och Mina i främsta ledet vid sidan af den strålande Lovis, som med ett öfverlägset hänleende låter den tjocka madamens glåpord hagla ner öfver sig.

»Var det inte det jag alltid sagt, att plats skulle vi ha? Säj, Mina och Hanna, stå vi inte schamant?»

Jo, det kunde inte förnekas. Bättre plats hade de aldrig haft någon första maj. Visst var det trångt och inte så litet hett och packad stod man som sillarna i en tunna, men hvad gjorde det, bara man fick se de kungliga riktigt.

»Stå vi inte schamant?» frågade Lovis ungefär tre gånger i minuten. Jo, flickorna voro mycket belättna med platsen, bara inte de kungliga låtit vänta på sig så länge. En halftimme förgick, så en halftimme till. Det började värka i de små benen och det sved i fötterna med de tunnsulade bruna tygkängorna.

Men hör! på afstånd förnimmes ett sorl, som växer och växer. Det kommer allt närmare och närmare. Det går en rörelse genom hopen, det blir ett knuffande och ett trängande. Se där, den kungliga kortégen nalkas. Första afdelningen rycker fram. Lifgardet till häst och generalstabens officerare i glänsande uniformer på kråmande hästar. Blå och gula fjäderbuskar vaja för vinden, silfverhjulmar blixtra i solen, gullgaloner och ordensstjärnor gnistra och lysa. Den granna skaran drager förbi och sorlet blir allt starkare.

Där kommer kungen! Karl den femtonde till häst! Det är en syn för gudar och för stockholmarna. Och präktig tog han sig ut, kung Karl, i sin generalsuniform på sin stolta bruna häst! På båda sidor om honom redo prinsarna, äfven de ståtliga att skåda, men kungen var ändå den styfvaste.

»Jesses, hvad den kungen är för en grann karl!» utropar Lovis i öfvermåttet af sin förtjusning. (Ordet »stilig» hade då ännu ej vunnit burskap i svenska språket). Och hattar och mössor slängdes i vädret, det skrålades och hurrades, och kungen och prinsarna hälsade med handen till mössan åt alla sidor. Mina och Hanna stöpte små ljus, så godt sig göra lät i trängseln, och deras hjärtan klappade. I detta ögonblick tyckte de, att de så väl kunde förstå hvad »fosterlandskärlek» ville säga, som de läst så mycket om i svenska historien.

Nu har kungen med sin stab passerat och de granna hofekipagen med spann och förridare rulla förbi. Hofdamer i hvita kappor och hofherrar i lysande uniformer. Drottningens vagn! Hur god och vänlig hon ser ut, drottning Lovisa, hur gladt hon hälsar till höger och vänster! Bredvid sitter lilla »sessan» i skär sidenklädning, skära plymer i den hvita hatten och ett litet rosenrött silkesfransadt parasoll. Hur söt hon är, hur vänligt hon hälsar på folket! Nickar hon inte åt Mina och Hanna? Jo verkligen. Hon viftar litet med parasollen, vänder sig om, nickar och skrattar.

Flickorna visste ej på hvad ben de skulle stå af förtjusning. Att sessan hälsade på dem! »Det kan man kalla att bli hedrad», menade Lovis, »men så stå vi också så schamant».

Ännu var det ej slut på stäten. Mera vagnar med spann och hofdamer i sidenparasoller och ljusa toaletter och uniformsklädda herrar och ståtliga kuskar och lakejer. Det var så mycket att se på, att man kunde tappa ögonen i ifvern att uppfånga allt, så fort som hela grannlåten for förbi till på köpet.

Nu har hela den kungliga kortègen passerat. Den lefvande muren på båda sidor om körbanan börjar röra på sig. Folkmassan, som hittills af poliskonstaplarna hållits inom behöriga gränser, strömmar in på gatan. Det blir en allmän rusning, ett knuffande och armbågande utan all ända. En del söka genskjuta kortègen för att få se den ännu en gång, andra bölja framåt i en mäktig ström i riktning åt Djurgården. Hanna och Mina hade blifvit ryckta med i den allmänna villervallan, och innan de visste ordet af, voro de installerade i den vid Jakobstorg stationerade, med röda schaggdynor invändigt klädda låda på fyra hjul, som hade namn, heder och värdighet af omnibus. Än en gång hade Lovis tillfälle att visa att det är tack vare bekantskaper man kommer fram i världen. Hade hon ej varit bekant med omnibuskusken, hade de bestämdt inte kommit med, ett sådant stim och oväsen, trängsel och röra rådde kring det arma åkdonet. Det förstås, kvaft och trångt och dammigt var det och omskakad blef man likt bönorna i en kaffebrännare, men gentilt värre kändes det att få åka till Djurgården en första maj; den fröjden uppvägte det orimliga priset, 12 skilling person, som Mina måste punga fram med ur sin lilla portmonnä.

På Djurgårdsslätten afstjälpte omnibussen sin lefvande last. Om det varit mycket folk på Karl den trettondes torg, var det här sju resor värre. Människor krydde och mydde, som man säger, i alla backar, på alla vägar. Hvert man såg, hvart man vände sig, folk, mera folk. Öfverallt svart af människor. Och hvilket lif, hvilket oväsen. Positiv surrade, regementsmusik skrällde, pojkar hvisslade, barnungar skreko, hundar skällde. Örhinnorna kunde spricka för mindre.

Men Lovis lät sig af intet förbluffa. Med en liten flicka vid hvardera handen styrde hon oförskräckt in i vimlet. Långt kommo de likväl inte. Just nu skockade sig alla tillsammans för att få se en skymt af den återvändande kortègen. Alla sträckte på sig, klämdes och knuffades. Nätt och jämt att Mina och Hanna, då de stälde

sig på tå, kunde uppfånga yttersta spetsen på de kungliga förridar-
nes fjäderbuskar.

Men när kortègen passerat, blef det lyckligtvis litet mer luft
bland människoskarorna, folket skingrades något och ehuru endast
steg för steg kunde vårt lilla sällskap fortsätta promenaden.

»Goddag, mamsell Lovis, hur står det till med hälsan och
kärleken», höres någon yttra strax bakom dem.

Lovis och flickorna vände sig om. Där stod en lång gardist
och grinade förnöjdt igenkännande med handen till mössan.

»Hjärtandes Pettersson, hva' han skrämde mig! Hur mår
han sen sistens?»

»Tackar som frågar. Får jag lof att göra sällskap?»

»Inte mig emot», tyckte Lovis, och med den länge gardisten
i släptåg styrde de kosan framåt vägen åt Bellmansro till.

»Ska' det vara något att förfriska sig med?» föreslog kavalje-
ren sedan de spatserat en stund.

»Tackar som bjuder!» det hade Lovis ingenting emot. Inom kort
hade gardisten installerat sina »tre fruntimmer», som han kallade
dem, på en bänk utanför ett tält, där en tandlös madam och hennes
surögde gubbe serverade kaffe och andra läskedrycker. »Färsköl!»
ropade gardisten med dundrande stämman. En hvit tillbringare och
några spruckna glas sattes fram. Gardisten hällde i, klingade med
Lovis, slog knytnäfven i bordet och skrek: »Skål flickor!» med
sådant eftertryck att Mina och Hanna hoppade högt i vädret och
färskölet skvättade ut på bordet. Lovis och gardisten skrattade;
när det var första maj, skulle det gå livvadt till. Den Petterson,
han var då för rolig!

Men flickorna kunde inte tycka det. De smuttade helt litet
på sina glas och kunde inte förmås att skåla med gardisten, hur
mycket han än trugade dem. De önskade sig långt därifrån, hemma
hos mamma och småsyskonen. Hvad skulle mamma säga, när hon
fick veta att de setat med gardister och madamer utanför ett tält
och druckit färsköl?

»Kom Hanna, gå vi härifrån», hviskade Mina efter en stund.

»Ack ja», hviskade lilla Hanna tillbaka. »Här är inte roligt».
Och obemärkta af Lovis, som helt och hållet var absorberad af sin
intressante kavaljer, smögo sig de små flickorna ifrån det högljudda
sällskapet och vandrade hand i hand framåt vägen.

Det hade nu blifvit svalare och solen lutade mot sin nedgång.
Öfverallt i backarna sutto ännu grupper af handtverksfamiljer

med sina matkorgar, barn tumlade om i gräset, pojkar hoppade bock och slogo kullerbytta, karlar i skjortärmarna och med cigarr i munnen lågo utsträckta på rygg och mediterade. Här och där lektes det »kappas om rummet» och »änkleken» mellan träden. Men i samma mån som skuggorna blefvo längre mellan Djurgårdsekarna, började grupperna glesna, och en stor hop folk styrde kosan åt staden igen. Flickorna följde med strömmen och inom kort hade de kommit tillbaka till Djurgårdsslättan. Men usch hvad där var mycket folk! Oväsendet och villervallan tycktes dem värre än någonsin. Att gå tillbaka till Lovis var ej att tänka på; de måste leta sig hem ensamma bäst de kunde.

Lilla Hanna hade börjat gråta. Till råga på olyckan hade hon klifvit ner i en djup vattenpuss, de bruna tygkängorna voro genomvåta och tunga som lerklumpar, de hvita strumporna och byxhålkarna nerstänkta, klädningsfållen smutsig, ja själfva den hvita pikékoftan prickig af lervattnet, som sprutat högt upp. Lilla Hanna erbjöd en högst bedröflig syn. Och hur skulle de hitta hem? Att försöka komma med omnibussen var ej att tänka på. Kring hvart och ett af dessa fortskaffningsmedel rådde en trängsel, ett knuffande och ett oväsen som om människorna velat ta ner hvarandra.

»Vi få allt gå hem», förklarade Mina. »Gråt inte, Hanna lilla, vi ska allt hitta, ska du få se. Vi följa bara med folket.»

Men det var ingen lätt sak för Mina att släpa den stackars våta, förfrusna och uttröttade Hanna med sig. Det gick allt långsammare och långsammare, stegen blefvo allt tyngre, och när de kommo till Blå porten, strax innanför grindarna, som den tiden stängde öfvergången till Djurgårdsbron, då var det slut med lilla Hanna. Gråtande sjönk hon ned vid sidan af vägen och förklarade, att hon inte orkade gå längre. Mina satte sig ned bredvid systemen, slog armarna kring henne och försökte, ehuru själf med gråten i halshalsen, att tala tröstens ord till den bedröfvade.

Att den rörande gruppen ej kunde förfela att draga den allmänna uppmärksamheten till sig faller af sig själf. Snart hade en hel liten folksamling bildats omkring den. För hvar minut blef hopen tätare. Det dröjde ej länge förrän en poliskonstapel trängde sig fram genom människorna för att taga reda på orsaken till folkskockningen. Slutet på visan blef att polisen, med en liten flicka vid hvardera handen, marscherade in till staden, åtföljd hack i hälf af en hel svans nyfikna gatpojkar.

Och så gick det till, att våra första-majfrare, som några timmar förut så glada, fina och nystärkta begifvit sig ut för att se på ståten, med slankiga kjolar och nedsmutsade byxhållkar, förgrätna, förfrusna och skamsna sent på kvällen återinträdde inom hemmets port under eskort af en poliskonstapel. Uppståndelsen i familjekretsen vid denna uppseendeväckande entré kan lättare tänkas än beskrivas. Det mottagande som bereddtes Lovis vid hemkomsten, hvilken inträffade frampå nattsidan, torde vi ej heller behöfva närmare relatera. Summan af saken var, att man kl. 9 följande morgon kunde få se en gulbetsad byrå fraktas på en dragkärra nedför en af hufvudstadens gator. Efter följde den i tårar badande Lovis, bärande på en spegel. Kärran drogs af »en bekant gosse», en ur det outtömliga förrådet.

Mina och Hanna lågo i fönstret och åsågo processionen. De hade också gjutit ett par tårar i afskedets ögonblick. Alla första majs lidanden voro förgättna och de tyckte synd om Lovis. Nu vände kärran med byrån om hörnet och strax därpå Lovis med spegeln. Det sista de uppfångade var Lovis' ansikte i spegelglaset. Tårarna voro redan torkade och hon skrattade och pratade med »den bekante gossen» så muntert, att ingen kunde se på henne att hon ögonblicket förut tagit ett rörande afsked och det »för evigt», som hon uttryckte sig.

Men aldrig glömdes denna första maj af de två medspelarna i här beskrifna drama. Visst hade den haft ett ömkeligt slut och deras hemtåg hade varit dem allt annat än till berömmelse, men den kungliga kortègen hade de sett och »lilla sessan» hade hälsat på dem. När de därför de följande åren i pappas sällskap på vederbörligt afstånd åskådade första-majståten, brukade de med ett visst vemod påminna hvarandra: »Minns du den där första maj med Lovis? Aldrig mer få vi stå så schamant!»

L. D—n.

Gulnade papper.

Det är en egendomlig känsla att sitta med högar af gamla bref framför sig, att öppna dessa buntar, som legat hopslutna i mer än ett halft sekel, att under skrivelserna läsa dels kända namn,

ehuru knappast någon af dem, som buro dem, ännu finns ofvan jord, dels alldeles okända, men med hvilkas ägare man plötsligt gör bekantskap, antingen i blott ett eller annat flyktigt moment af deras lif eller under en lång följd af år. Många dylika bref hafva under den senaste tiden af mig öppnats, lästs, bränts eller lagts åsido för att framdeles bevaras som kuriosas eller kulturbilder från det nyss tilländalupna seklet.

Bland dessa ligga just tvenne framför mig, skrifna på groft, segt papper liknande den sort, som nu åter blifvit på modet. Stilen är ojämn, stafningen något inkorrekt. De äro undertecknade *Beata W. Flygare* och daterade *Carlskrona*, det ena d. 11/7 1838, det andra d. 10/11 1839.

Om fru Beata W. Flygare vet jag ej annat än att hon under många år var ägarinna till *Carlskrona Weckoblads* tryckeri, något som vid den tiden ju var en tämligen ovanlig ställning för en kvinna. Som af brefven synes, var det vid tiden för deras affattande fråga om tryckeriets och tidningens öfverlåtande till en ny, yngre kollega, som önskade sätta upp en modernare tidning där på platsen. Fru Flygare var då redan en åldrig kvinna. Jag återger här de båda brefven i deras ursprungliga skick.

I.

S. T.

Från Herr Stads Fiskal Ekelund har jag i bref emottaget en Promemoria, jemte anhållan att derpå lämna ett bestämt svar, som härmed i ödmjukhet följer.

Dett gifves för hvarje Människa förhållanden dem nödvändigheten tvingar förvara inom sitt eget bröst; detta inträffar äfven med mig. — De beslut om Bladet m: m: som mina Wänner och Gynnare vill, och har rättighet att af mig fodra, kan jag icke lämna, tiden är därtill icke inne, det återstår för mig så många förbindelser att uppfylla att jag omöjeligen kan ingå i några nya, huru många fördelar di och kunde lofva mig. — om jag af denna Envishet går en mörk framtid till mötes, måste jag därför helt och hållet skylla mig själf, ty jag har icke saknat goda Wänners råd. — jag äger ingen undskyllan att göra, det återstår således blott för mig en

vänlig anhållan att detta förhållande å min sida måtte med Skonsamhet blifva bedömt. —

Med Högacktning framhärdar

En Ödmjuk Tjänarinna
Beata W. Flygare.

II.

S. T.

Till svar på Kongl. Secterens ärade skrifvelse, får jag nämna såsom tillägg till hvad jag förut, taget mig frihet yttra: Att ett heligt löfte binder mig i min fortfarande Envishet att ej vilja afstå Boktryckeri Rörelsen. — *Sälunda*: Min Barndoms Wälgörarinna Majorskan Svinhufvud, då hon gaf mig denna egendom, tog af mig den försäkran (som Hon vid sin Mors dödssäng äfven gifvet.) Att icke öfvergifva detta yrke, som med Arbete och Sparsamhet alltid skulle lämna dagligt bröd, men Allting är föränderligt, och jag har nog begrepp att inse dett jag ej kan täfla med en ung talangfull Herre, Som äger så mycke tillgångar mot mig, Dock lickvisst önskade jag så gärna att di få år som återstår af min läfnad, måtte framskrida så som dett är, eller med andra ord, jag har beslutet ännu ett år sträfva mot bekymren, som visserligen lär infinna sig, men som jag med tålmod skall bära, tills den tidpunkt, inträffar då jag helt och hållet skall dra mig från mina bestyr. Ibland di många tillbud jag hafvet om köp, arrende, o. s. v. af Tryckeriet m: m: (Hvaribland ett nu nyligen.) skulle jag ej ett ögonblick tvekat att åt Kongl. Secteren lämnat företrädet om jag ej endast och allenast hade en tanka och önskan och dett är att alt måtte åtminstone till en tid, få vara oförändratt! —

Har äran teckna med Högacktning

En Tjänarinna
Beata W. Flygare.

Får man icke här en klar bild af den gamla frun, så till det sista kämpande för sitt kära tryckeri och sin tidning, ej blott för det dagliga brödets skull, som tyckes knappt nog, utan

för *principen*, för att vara sitt kall och sitt yrke trogen, och af pietet för den »ädlå välgörarinna», som satt upp affären åt henne? Med sorg och oro ser hon i lifvets sena afton den farlige konkurrenten nalkas i form af en »ung talangfull herre», som skall peta undan hennes lilla anspråkslösa Blad, med dess under veckan hopsamlade lokala nyheter, och som med sina radikala idéer, sin ungdomliga entusiasm, sin akademiska bildning och sitt ofta hänsynslösa nedbrytande af det gamla föråldrade skall komma som en stormvind öfver det lilla samhället och vända upp och ned på allt, hvad hon och hennes vänner hållit fast vid sedan årtionden tillbaka.

Men hon vill icke gifva vika, hon vill hellre svälta och dö. Skulle den dagen, då tidningen brukade utkomma och tryckeripojken kom rusande upp till henne med Bladet ännu fuktigt från pressen och doftande af trycksvärta samt räckte henne det med en min så stolt, som hade han presenterat ett af världens utsöktaste konstalster, skulle där då ej längre finnas den gamla välkända titeln öfverst, utan en annan, främmande, och skulle ej längre hennes eget namn stå nederst på sista sidan som ägarinna till tryckeriet, utan den »unge talangfulle» herrns? Från hennes officin skulle icke längre utgå dessa glänsande bjudningsbref till bröllop och barndop med blomsterslingor och ymnighetshorn eller begrafningskort med kors och svarta kanter? Omöjligt! Låt honom komma, låt honom basuua vidt och bredt om den »nya tiden», om »upplysning, reformer och framåtskridande» m. m. *Hon* håller fast vid det gamla och sin tidning.

Den har hittills gifvit henne det dagliga brödet och hennes lifs stora intresse samt många vänner. Brödet kan bli knappare, hon förutser det med en tår i ögat, men hennes kärlek och intresse kunna icke slappas, och vännerna — de skola nog stå kvar. När tidningen kommer dem till handa, skola de, som hon, pietetsfullt veckla upp det lösa, sköra papperet, smekande stryka med handen däröfver och vänligt låta blicken hvila på de grofva, välkända typerna, liksom den hvilat på gamla, kära vänner, från hvilka man ej kan skiljas.

Med denna förtröstan fortsätter hon sitt arbete, måhända litet tröttare och böjdare och med en längtan man tydligt spårar, att det ej måtte dröja alltför länge, innan hon får lägga sitt gamla hufvud till ro i den eviga hvilan och fly undan konkurrensen och den mäktiga, allt uppslukande nya tiden, som ofta är skoningslös mot de gamla och för hvilken de rädas som för ett stort, okänt ondt.

Elin Ameen.

Litteratur.

Människans fysionomi af *Julien Leclercq*. Autoriserad öfversättning af *H. B.*

Äfven om förf. ej vore besjälad af en så varm entusiasm för sitt ämne, som nu är fallet, skulle han dock lätteligen kunna öfvertyga oss om att fysionomiken är en lika så intressant som nyttig vetenskap. Huru skulle man kunna finna ett intressantare föremål för studier och observationer än det mänskliga anletet med dess tusen sinom tusen skiftningar i uttryck, form och färg? Och genom hvilken annan vetenskap skulle man kunna vinna så mycken människo-känndom som genom denna? Huru många ödesdigra misstag skulle vi ej bespara oss, om vi förstode det språk den mänskliga fysionomin talar! Vi skulle då ej, som så ofta sker, utsmycka de människor, som vi träffa, med egenskaper, som blott finnas till i vår inbillning, och vi skulle ej låta dåra oss af ett tilltalande yttre, bakom hvilket blott inre tomhet eller moralisk svaghet döljer sig. Men tyvärr är den skrift, som är inristad i människans ansiktsdrag, ej lätt att dechiffrera. De ord, hvilka redogöra för de konstanta egenskaper, som äro bestämmande för själslifvet och karakteren, äro dels öfverkorsade af andra, hvilka tala om tillfälliga själsstämningar, dels halft utplånade genom det uttryck af konventionell artighet och vänlighet, som hvilat öfver de flesta människors ansikten.

Vi kunna likväl lära oss att bedöma en människas karakter efter hennes yttre gestalt, hennes åtbörder och anletsdrag. Fysionomiken är den vetenskap, som vill lära oss detta, men som hvarje annan konst kräfer den naturliga anlag och särskild begåfning. Förf. af föreliggande arbete ger sina läsare en inblick i de svårigheter, som medfölja fysionomiska studier, och lämnar äfven några kortfattade antydningar om de egenskaper, hvilka äro oundgängligt nödvändiga för dem, som vilja lära sig att riktigt bedöma sina medmänniskors karakter och natur. Den outhärligaste af dessa egenskaper är, säger han, en ytterst fin känslighet, och knappt mera uthärlig är förmågan att frigöra sig från den instinktiva sympati eller antipati man i allmänhet känner för sina medmänniskor och hvilken ej sällan lägger öfverstigliga hinder i vägen för ett opartiskt bedömande af andra. För att läsaren likväl ej skall afskräckas af de svårigheter han påvisat, tillägger förf. uppmuntrande, att den, som ej äger de nödvändiga förutsättningarna för att blifva en framstående fysionom, kan likväl »blifva hemmastadd i denna vetenskap, liksom somliga personer utan att blifva konstnärer kunna erhålla en viss grad af kunnighet i målning, teckning, skulptur eller författarskap».

Vi kunna ej gifva någon ingående redogörelse för bokens innehåll, hvilket är både omväxlande och rikhaltigt, utan blott en kortfattad öfversikt af de innehållsrikaste kapitlen. Den första afdelningen innehåller en kort framställning af fysionomikens historia, en redogörelse för det system, som blifvit utarbetadt af Eugène Ledos — en framstående fransk fysionom, som under det andra kejsardömets dagar åtnjöt stort anseende och popularitet — samt några anekdoter, hvilka utgöra ett bevis ej endast för möjligheten att riktigt kunna bedöma en människas karakter efter hennes utseende, utan äfven för möjligheten att kunna förutsäga en människas öde på grund af de antydningar om hennes naturell, som en skicklig fysionom kan finna i hennes yttre. Så skulle Eugène Ledos en gång yttrat om Emile Ollivier: »Den där mannen — han är kejsardömets likkusk (croque-mort) och Frankrikes onde ande», och om kejsarprinsen: »Detta barn kommer aldrig att regera. Han kommer att dö en våldsamt och för tidig död.»

Ett kapitel handlar om *kvinnan*. Det är ganska kortfattadt, ty, som förf. säger, »kan man ej våga anförtro åt papperet tusendelen af de observationer man gjort öfver kvinnan». Vi vilja följa förf:s exempel och ej anförtro åt papperet de observationer om kvinnan vi finna i hr Leclercqs arbete. Blott så mycket vilja vi meddela, att om man får tro det språk kvinnornas anleten, enligt herrars fysionomers utsago, tala, gör man bäst i att, som förf. säger om en kategori af dessa olycksfödda varelser, »med kall och bestämd värdighet hålla dem på ett visst afstånd».

Den del af boken, som otvifvelaktigt är den mest intressanta, är den samling af karakteristiker, som upptager hela andra delen af arbetet. Förf. gör här en särdeles intressant analys af en mängd framstående personers karakterer och sjäsegenskaper. Han tillämpar på dem fysionomikens lagar och hänför dem till en eller annan af de grupper, i hvilka Ledos indelat de mänskliga fysionomierna.

Bland de personer, hvilkas inre här passerar revy, finna vi konung Oskar II, Andrée och August Strindberg. De öfriga celebriteterna kunna vi ej nämna, ty de äro ej mindre än 75, och vi tilltro oss ej att bland denna mängd af storheter i hast plocka ut de mest representativa. Vare det nog sagdt att kejsare, konungar och furstar, statsmän, författare och konstnärer — både manliga och kvinliga — här funnit en plats. — Att fysionomiken är en farlig vetenskap, det ådagalägges till fullo af dessa karakteristiker, hvilka som oftast blotta ett inre, hvilket är långt mindre tilltalande än det yttre. Man kan stundom ej annat än förvåna sig öfver förf:s oförbehållsamhet.

Skildringarna åtföljas af porträtt, hvilket naturligtvis gifver dem ökad värde.

Julien Leclercqs arbete är som helt betraktadt ganska intressant och passar särdeles väl till läsning i en mindre krets, som samlats kring aftonbrasan eller salongsbordet.

Bartek segraren jämte andra berättelser och skisser af *Henryk Sienkiewicz*. Öfversättning.

Den mest betydande af de berättelser boken innehåller är, som också titeln antyder, »Bartek segraren», i hvilken förf. skildrar några episoder från det sista fransk-tyska kriget.

Förf. betraktar här händelserna från den simple soldatens synpunkt, och härifrån sedda te de sig naturligtvis i en helt annan dager än från de höjder, där den lysande och guldsmidda skaran af officerare dväljes. Hans hjältar höra ej till dem som efter krigets slut återvända hem med den glada förvissningen att nu få skörda lönen för sina mödor, utan till dem som glömda och obemärkta återvända till ett hem, där under deras frånvaro nöd och fattigdom tagit sig en bostad, från hvilken de ej sedan låtit förfjaga sig. Det är med ett ord krigets fränsida, som stirrar mot oss ur berättelsen, det är krigets verkliga anlete, från hvilket den slöja af poetiska illusioner blifvit borttryckt, som för så mången helt och hållet döljer dess drag.

Förf. skildrar först transporten af en mängd polska bönder från Posen — bland hvilka Bartek, den blifvande segraren, också befinner sig — till krigsskådeplatsen. Dessa stackars »polska fän», som tyskarna med förkärlek titulera dem, hafva ej mycken anledning att älska sitt tyska fädernesland och sina tyska landsmän. Också förnimmes bland dem intet af den fosterländska entusiasm, som lifvade de preussiska soldaterna. Här ljuder ej från järnvägs-vagnarna »det heliga krigets härliga stridshymn: Die Wacht am Rhein», som en tysk historieskrifvare uttrycker sig, utan tysta och modfällda stirra männen på hvarandra, och Bartek uttalar utan tvifvel den allmänna stämningen, då han med mera uppriktighet än stolthet svarar en kamrat, som frågar honom om han var rädd: »Ja, hvarför skulle jag inte vara rädd?» Hvarför de nu skulle offra sina lif, det visste de ej heller, ingen af dem hade hört talas om den hohenzollernska kandidaturen eller om Benedettis samtal med konung Wilhelm i Ems; många af dem visste ej ens hvad fransmännen voro för ett slags folk. »Vet du hvarför du slåss med fransmännen», frågade den gamle general Steinmetz Bartek efter slaget vid Gravelotte. »För att de äro tyskar de också, — bara mycket värre — riktiga as», svarade Bartek, och antagligen voro ej de andra i besittning af ett större mått af kunskap om det folk, med hvilket de gingo att strida, eller om de händelser, som föranledt kriget.

Barteks, den dumme och tröge polske bondens, omdaning till en hjälte, hvilkens bedrifter åskådas med beundran af både befäl och kamrater, är gjord med stor talang och sällsynt psykologisk säkerhet. Otvifvelaktigt ligger en viss ironi däruti, att förf. gjort den dummaste af de råa polackerna till den främste bland hjältar. Att »tänkande öfverhufvud föll sig svårt för hans heroiskt anlagda sinne» hindrade dock ej att han blef räknad för den tappreste bland de tappra, men det var ett hinder för att belöningen för hans tapperhet blef något af mera reell natur än kors och medaljer.

Fattig lämnade han sitt hem, ännu fattigare, med brutna krafter och med en under kriget förvärfvad, olycksalig kärlek till glaset kom han tillbaka dit, för att jämte de sina småningom duka under ej blott i kampen för sitt uppehälle, utan äfven i kampen mot den mäktigare tyska grannbefolkningen.

Berättelsen är skriven med stor talang och röjer otvifvelaktigt en förf. af hög rang.

De öfriga berättelserna äro till sitt innehåll mycket olika — en är gripande, en annan mondän, en tredje idyllisk, och de böra således kunna tillfredsställa de mest olika anspråk. Den sista lilla berättelsen är kvick och skämtsam, och man läser den med stort nöje.

G. H.

Föreningsmeddelanden.

Fredrika-Bremer-Förbundet och världsutställningen. I den social-statistiska afdelningen af världsutställningen i Paris deltagar äfven Fredrika-Bremer-Förbundet med en grafisk tablå öfver sin verksamhet. Den särdeles pryddligt textade tablån mäter en längd af 2 meter samt en bredd af 1 meter. Den visar på ett öfverskådligt sätt kvinnans ställning i Sverige på olika områden. Öfverskriften, hvilken i likhet med den öfriga texten, är återgifven på franska språket, lyder:

L'Union Fredrika-Bremer, Stockholm

*fondée en 1884 sur l'initiative de Mme la Baronne S. Adlersparre
pour servir les intérêts de la femme.*

Kartans öfre plan innehåller en öfversikt af de framsteg, som den svenska kvinnan vunnit sedan år 1845. Öfversikten är indelad i fyra fält med rubrikerna: *Undervisning, Tillträde till arbetsområden, Rättslig ställning och Medborgerliga rättigheter.* Hvar och en af dessa kolumner innehåller i kronologisk följd de reformer, som på lagskipningens väg vidtagits för förbättrandet af kvinnans förhållande inom familj och samhälle.

Följer så en med ljusröd färg utmärkt jämförande skala öfver *den svenska kvinnans medellifslängd.* Däraf framgår att Sverige i medellifslängd står främst (51,47 år). Därpå följa Norge (51,21), Danmark (48,90), England (47,18), Belgien (46,63), Nederländerna (45,00), Finland (44,20) och Frankrike (43,42).

Det därpå följande rummet utfylles af en likaledes färglagd tablå öfver *brottslighetsfrekvensen* bland Sveriges kvinnor. Siffrorna utvisa att antalet brott enligt nämnda beräkningsgrund under årsperioden 1866—1870 stod högst med 176, därefter sjönk så betydligt att det under åren 1886—

1890 utgjorde endast 95 för att under perioden 1891—1895 åter stiga något nämligen till 110.

För öfrigt lämnar tablån en öfversikt af Fredrika-Bremer-Förbundets förnämsta verksamhetsområden.

*

Fredrika-Bremer-Förbundets samkvämskomité hade tisdagen d. 17 april i K. F. U. M:s lilla sal anordnat ett samkväm, till hvilket äfven allmänheten ägde tillträde. Den talrikt besökta sammankomsten inleddes af Förbundets ordf., riksantikvarien Hildebrand, med ett sympatiskt och innehållsrikt minnestal öfver fil. dokt. Ellen Fries. Därefter höll fröken Gertrud Adelborg ett föredrag med ämne: »Några synpunkter rörande kvinnofrågans betydelse.» Detta föredrag har sedermera i sin helhet intagits i Stockholms Dagblad, hvarigenom det kommit en större allmänhet till godo.

*

Handarbetets Vänners direktris fröken Agnes Branting vistas sedan den 30 mars i Paris i och för ordnandet af Handarbetets Vänners utställning.

*

Fröken Sofia Gisberg och fröken Branting, de enda kvinnor bland teknici, som erhållit understöd af staten för idkande af studier vid världsutställningen i Paris, komma att därstädes för detta ändamål tillbringa en månad.

Från skilda håll.

Svenska kvinnornas nationalförbund höll den 11 april sitt årsmöte i Fredrika-Bremer-Förbundets lokal.

Mötet öppnades af nationalförbundets ordförande, fru Anna Hierta-Retzius, som yttrade några varma minnesord öfver den nyligen aflidna vice ordföranden, filosofie doktor Ellen Fries, och uppläste i sammanhang därmed en kondoleansskrifvelse från Finsk kvinnoförening, undertecknad af dess ordförande, fröken Alexandra Gripenberg.

Sedan års- och revisionsberättelserna upplästs, öfvergick man till val af förbundets centralkomité. Till ordförande omvaldes fru Anna Hierta-Retzius, till korresponderande sekreterare fröken Ellen Whitlock och till kassaförvaltare fröken Hulda Lundin. Nyvalda blefvo fru Kerstin Bohman till v. ordf. och fröken Maria Cederschiöld till protokollförande sekreterare. De afgående revisorerna, fröknarna E. Fryxell och G. Adelborg, omvaldes. Till revisorssuppleant valdes fröken H. Andersson.

*

Ur kvinnovärlden. Under denna rubrik innehåller den tyska tidningen »Kölnische Volkszeitung» en sakrik uppsats öfver »Sveriges kvinnor» och Fredrika-Bremer-Förbundet.

*

Programmet för Internationella kvinnokongressen i Paris 1900, hvilket blifvit oss tillständt, inledes med följande ord:

Internationella kvinnokongresser ha förut ägt rum i Frankrike åren 1878, 1889, 1892 och 1896.

De ha följts af växande framgång, men ehuru de offentliga myndigheterna uppmuntrat dem, ha de icke officiellt tagit dem i sitt hägn.

För första gången skall nu en officiell kongress behandla kvinnofrågan.

Denna kongress, hvilken benämnes *Congrès international de la condition et des droits des femmes*, kommer att afhållas i Paris 5, 6, 7 och 8 september 1900 i Palais de l'Economie sociale et des Congrès.

Att franska republikens styrelse antagit ett program för undersökning af kvinnans rättigheter anger den väg som är tillryggalagd och bör verka uppmuntrande på dem, som arbeta på förbättrandet af kvinnans ställning.

Underkastad lagar, i hvilkas utarbetande hon icke har någon del, behandlas kvinnan, oafsedt hennes intelligens och förmåga, som omyndig och lider af de eländiga villkor som beredas henne i samhället.

Som ogift kan kvinnan med svårighet förtjäna sitt uppehälle, ty den lön, som betalas för hennes arbete, är mestadels löjligt liten och anses som en biförtjänst.

Om hon är gift, tillhöra hennes förmögenhet och arbetsförtjänst hennes man.

Undersökningen af de medel, som äro ägnade att åstadkomma en förbättring af detta läge, synes oss förtjäna att uppmärksammas af lagstiftare, sociologer och alla dem som fyllas af rättvisans och utvecklingens storslagna tankar, ty kvinnans moraliska emancipation skall genom att bidra till lindrandet af hennes nuvarande elände blifva den säkraste borgen för hennes framtida värdighet.

Därför framläggas följande frågor till kongressens pröfning;

I ekonomiskt hänseende likhet i löner;

I juridiskt hänseende samma förmåner för båda könen;

I politiskt hänseende lika rättigheter för man och kvinna.

Vi anse att principen: lika lön för lika arbete, är en princip, som fordras af den enkla rättvisan, och finna det billigt, att de kvinnor, som äro ansvariga inför lagen och skyldiga att betala skatt till staten, få rättighet att deltaga i diskuterandet af de lagar som skola styra dem.

Vi inbjuda till denna kongress alla dem som hysa omsorg om mänsklighetens framtid, och vi hoppas att man skall lyssna till vår kallelse både i Frankrike och utomlands.

Programmet är indeladt i 3 sektioner. *Första sektionen* behandlar ekonomiska, moraliska och sociala frågor. *Andra sektionen*: uppfostran. *Tredje sektionen*: rättsliga och politiska frågor.

Medlemmar af kongressen kunna personer af båda könen blifva, som därom gjort anmälan hos generalsekreteraren och erlagt inträdesafgiften, 5 francs. Associationer eller sällskap äga att mot en afgift af 10 francs sända 4 delegerade. Anmälningar för deltagande i kongressen skola ställas till generalsekreteraren Mme Marguerite Durand, aux bureaux du journal «La Fronde», rue Saint-Georges 14, Paris.

Varning för deltagande i utställningen i Earls Court, London 1900.

Sedan Dagnys senaste häfte med dess uppgifter rörande den Internationella kvinnoutställningen i London utkommit, har på förekommen anledning Fredrika-Bremer-Förbundet sett sig föranlåtet att utsända en varning till de unga kvinnor, som söka anställning i främmande land. En liknande varning har en gång förut utgått från Förbundet, då händelser timat, hvilka gjort en sådan behöflig. Såväl då som nu fästes uppmärksamheten vid att Förbundet står i förbindelse med flera internationella föreningar och följaktligen är i stånd att anskaffa tillförlitliga upplysningar ang. de i utlandet erbjudna anställningarna. Det är nämligen Förbundet väl bekant, att genom annonser och förespeglingar af allehanda slag unga flickor lockas att antaga platser i utlandet, hvarefter det ofta visat sig att bakom annonsen dölts ett osedligt syfte.

Anledningen till den senaste varningen var den annonserade stora Internationella kvinnoutställningen i Earls Court, London, för hvilken Dagnys föregående häfte lämnat en redogörelse. Att den s. k. skönhets-täffingen inhiherats och ersatts af en nationalutställning, där 4--6 unga damer, iklädda nationaldräkter, skulle syssla med för deras land karakteristiska handarbeten, har således redan bekantgjorts. I denna förändrade form har utställningen erhållit en anstrykning af respektabilitet, hvilket bevisas af att åtskilliga »ladies» ej tvekat att lämna densamma sitt skydd.

Det oaktadt har Förbundet ansett sig befogadt att varna för utställningen, emedan underrättelse ingått, att flera agenter i nära en månads tid på olika orter i Sverige varit sysselsatta att, enligt egen uppgift, engagera unga flickor för utställningen i fråga. Då endast 4--6 damer äro behöfliga, förefaller det besynnerligt att flera agenter under så pass lång tid skola behöfva arbeta för saken. Misstanken ökas ytterligare däraf, att annonseringen fortsätter äfven sedan nationaldräkter provvats af de unga damer, som anställts att tjänstgöra vid utställningen. Under sådana förhållanden ligger det nära till hands att antaga, att utom de personer, som engagerats för utställningen i Earls Court, engagemang träffats med en del andra unga kvinnor för helt andra ändamål, ja att agenter för den s. k. Hvita slafhandeln haft sin hand med i spelet.

Huru väl eller illa dessa agenter lyckats i sitt förehafvande är ej godt att veta. Att deras arbete lidit afbräck är emellertid otvifvelaktigt och detta i väsentlig mån tack vare den varning, som genom Förbundets försorg offentliggjorts i den svenska pressen.

— C. E. Lagerström —

FREJA-MAGASINET

STOCKHOLM

Lager af **Sybehör & Modevaror**

OBS! Order från Landsorten exp. skyndsamt.

Fredrika-Bremer-Förbundets Jurist

lämnar åt kvinnor råd och upplysningar i
juridiska och ekonomiska angelägenheter.

Träffas å förbundets byrå

54 Drottninggatan, 1 tr.

Onsdagar kl. 1/2 11—11 f. m.

Hygieniska Skodon tillverkas för Herrar, Damer och Barn.

OBS! Prisbelönda af Dräkt-Reformföreningen.

Skodon tillverkas äfven efter modern fason.

☛ Allt arbete utföres noggrannt och af bästa material. ☛

Reparationer verkställas väl och på bestämd utlofvad tid.

P. GUST. PETTERSSON,
52 Drottninggatan 52.

Å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå 54 Drottninggatan mottagas anmälningar till inträde i Förbundets

Sjuk-kassa.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af Förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Anmälan.

Dagny utkommer **1900** med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.

Priset för hel årgång:

För medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* ... kr. 3,50.

För icke medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

BARNÄNGENS antiseptiska **Vademecum**

för **munnens, tändernas och hudens vård** m. m.

På begäran af Aktiebolaget Barnängens Tekniska Fabrik har jag inköpt profver af några i handeln förekommande, koncentrerade munvatten: Vademecum, Dentolin, Stomatol, Gahnelit, Azymol och Aseptol och anställt jämförande undersökningar öfver deras förmåga att döda bakterier och att hindra bakteriers utveckling. Dessa undersökningar hafva skett under ensartade förhållanden för de olika munvattnen, såväl hvad beträffar munvattnens utspädningsgrad och temperatur som metoden för undersökningar och de använda bakteriekulturernas motståndskraft.

Resultaten af dessa undersökningar framgå af nedanstående tabeller:

I. 2 % lösning af munvattnen.

Vademecum	dödade i regel	Tyfusbacillen	på 1 min.,	Difteribacillen	på 1 min.
Dentolin	» » »	»	» 1-2 »	»	» 2-3 »

II. 1 % lösning af munvattnen.

Vademecum	dödade i regel	Kolerabakterien	på 1 min.,	Difteribacillen	på 2 min.
Dentolin	» » »	»	» 1 »	»	» 3-4 »
Gahnelit	» » »	»	» 1 »	»	» 4 »
Stomatol	» » »	»	» 1-2 »	»	» 4 »
Azymol	» » »	»	ej på ½ tim.,	»	ej på 1 tim.
Aseptol	» » »	»	ej på 24 tim.,	»	ej på 24 tim.

Stockholm den 11 Juni 1899.

Germund Wirgin,

Leg. Läkare, Amanuens v. Karol. Institutets hyg. afdeln.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11-4. Allm. tel. 48 16.

F. V. O. Centralbyrå: Stora Nygatan 36

Rikstelefon 15 46 — Allm. telefon 27 15

är under vintern öppen alla helgfria dagar, utom lördagar, kl. 10-4.

För hjälpsökande kl. ½, 10-11.

Föreningen Handarbetets Vänner: Brunkebergstorg 18.

Öppet 10-4.